

ЖИТТЯ В БОРОТЬБІ

ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІОТА І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА ЗАКАРПАТТЯ ІВАНА КОРШИНСЬКОГО

Він ще юнаком взяв активну участь у підпільному русі опору – не хотів змиритися із запровадженням на його рідному Закарпатті більшовицького тоталітаризму. Очевидно, немалу роль зіграла в цьому і його участь у молодіжній організації «Пласт». Уже в десятирічному віці він очолює в рідному селі «вовчелят», майбутніх повноцінних пластунів. Самоусвідомивши себе переконаним українцем ще в часи Карпатської України, він у другій половині 40-х років перетерпів нелюдські знущання та поневіряння за свої політичні погляди. Однак, попри все, вистояв... Йдеться про відомого закарпатського хірурга, кандидата медичних наук, доцента Ужгородського університету, заслуженого лікаря України, народного депутата України другого скликання, багаторічного в'язня сталінсько-беріївських таборів, Почесного громадянина м. Ужгород і керівника Закарпатської крайової організації політв'язнів і репресованих Івана Юрійовича Коршинського. Він – людина наче з легенди, яка ніколи не діяла всупереч своїй совісті, яка належить до когорти борців за свободу, яких шанобливо називають «в'язнями сумління»...

РОКИ БУРХЛИВОГО ДИТИНСТВА

Іван Юрійович Коршинський народився 5 червня 1928 року в с. Буштино Тячівського району Закарпатської області в селянській родині. Один з його біографів звернув увагу на величезний вплив батьків на майбутнє формування особистості героя нашого нарису. «Батько був шанованою у селі людиною, організатором і активістом місцевого осередку «Просвіти», просвітянської читальні, духового оркестру, пожежної дружини, якою керував упродовж багатьох років, – писав Павло Федака, – мати – з патріотичної, знаної просві-

тянської родини Василя Стана, очолювала жіночу секцію сільської «Просвіти», навчала жінок і дівчат кухарити, бо сама була неперевершеною майстринею у царині народної кулінарії». У спогадах «Сторінки життя» Іван Коршинський згадав добрим словом своїх сестру і брата. «Сестра Юліна, – писав він, – навчаючись у сільській народній школі вдома та в Тячівській горожанці, була активною пластуною, співала в хорі. По закінченні так званої «горожанської» школи працювала секретарем-машиністкою в Буштинській лісівничій конторі, під час Карпатської України була делегаткою молодіжного з'їзду в Хусті. Брат Юрій, людина порядна, жартун і весельчак, по закінченні сільської школи навчався в гімназії у Празі, потім у Хусті, закінчив торговельний технікум в Ужгороді, працював у сфері громадського харчування на Тячівщині».

Дитячі роки Івана Коршинського збіглися з величними подіями в житті закарпатських українців, адже наприкінці 30-х років Августин Волошин проголосив незалежність Карпатоукраїнської держави. Ця подія не могла не вплинути на юнака. Серед тих, хто самовіддано і беззастережно утверджував рідну державу і боровся за неї в 1938-1939 рр., був 22-річний учитель народної школи в Буштині Дмитро Маснюк. «Мені пощастило зблизька пізнати Д. Маснюка не лише тому, що батьки наші були сусідами й кумами, – пригадує І. Коршинський, – а й як талановитого педагога, котрий тоді вів наш 5-й клас у народній школі... Буштино процес українізації зустріло з великим піднесенням. У школах була введена українська літературна мова, чому активно сприяв молодий директор школи В. Лях. Працював драматичний гурток, який готував цікаві патріотичні програми до різних свят, посилила свою діяльність молодіжна організація «Пласт». У процесі навчання неабияка увага приділялась вивченню історії нашого краю, історії України-Руси. Завдяки нашому вчителеві був створений учнівський кооператив, де можна було придбати майже все необхідне для навчального процесу, а керували кооперативом самі учні. На крамницях, школах, установах села з'явилися українські вивіски...

Щовечора в центрі села збиралося чимало людей, переважно молоді, обговорювали всі насущні події. Час від часу приїздив до нас із Хуста – тодішньої столиці Карпатської

Україні – хтось із керівників уряду... Пригадується і одне віче на площі серед села, на так званій толоці, де зійшлося майже все село. Перед великою ватрою, що освічувала все навколо, з палкими промовами виступали активісти села. У кожному виступі звучали патріотичні заклики на підтримку Карпатської України... Мітинг супроводжувався патріотичними піснями, а на початку і в кінці звучали гімн «Ще не вмерла Україна» і молитва «Боже великий, єдиний».

Мені, 11-річному хлопчикові, дуже врізались у пам'ять ті події. Ми, учні школи, брали посильну участь у всіх заходах. Ми тоді вже знали і разом з іншими співали і згадані гімн та молитву, і січові та стрілецькі пісні, які до сьогодні добре пам'ятаємо».

Короткочасне існування Карпатської України зробило величезний вплив на формування національної самосвідомості сотень і тисяч закарпатців, які пройшли своєрідну еволюцію від карпатських русинів до закарпатських українців. Це твердження повною мірою стосується Івана Коршинського, на очах якого Карпатська Україна переживала велич державотворення і трагедію поразки.

Через багато років Іван Юрійович в одному зі своїх інтерв'ю згадає події кінця 30-х років у Карпатській Україні: «Мимоволі спадали на думку окремі сумні моменти, пов'язані з подіями 14-18 березня 1939 року. Особливо тоді, коли гучномовці перелічували імена сотень загиблих у боях за щойно проголошену Карпатоукраїнську державу. Світ повинен знати, і це треба повторювати, що саме оборонці Карпатської України першими збройно виступили проти фашизму, який оволодів Німеччиною, Італією, а згодом перекинувся і в Угорщину. Сумно, що в цьому бою багато молоді загинуло і чимало розстріляно. Дехто любить повторювати, що студентів силою заганяли в бій. Але колишній студент Севлюської учительської семінарії Антон Коцка розказував, що перед тим, як посилати їх у бій, учитель Іван Голота всіх вишикував і після короткої промови сказав: «Я вас у бій силою не посилаю. Піде той, хто сам цього бажає». І тільки тоді всім охочим він видав рушниці з п'ятьма набоями...

Пригадалася мені й мудра політика президента Карпатської України Августина Волошина. Адже він зумів об'єд-

нати всі партії на Закарпатті і Українське національне об'єднання (УНО). Відтак цим було досягнуто чудового результату на виборах до Союму Карпатської України. Так хочеться, щоб ця мудрість Августина Волошина влилася в серця нинішніх політиків. Шкода, але вони не хочуть зрозуміти, що без об'єднань, домовленостей, розумних компромісів можуть загубити і саму незалежність України». Це слова досвідченого політика і великого поборника соборності та незалежності України. З одного боку, це спогади про Карпатську Україну – один з етапів українського державотворення в ХХ столітті, а з другого – поради як врахувати уроки Карпатської України та зберегти сьогодні нашу незалежність.

Відповідаючи на запитання журналістки Наталії Каралкіної, як він ставиться до проблеми автономії Закарпаття і чи турбує його ця проблема, Іван Юрійович лаконічно відповів: «Турбує, але не думаю, що вона потрібна». На сторінках своєї книги «Сторінки життя» є такі рядки: «Для тих, хто недооцінює участь у національно-визвольному русі моїх земляків, наведу витяг із судового вироку ковнерівського процесу в липні 1942 року, де йдеться про мету та завдання, що їх ставили вони перед собою: «Підсудні проголошували, що Закарпаття завжди було українською територією, такою і залишиться. У зв'язку з цим Закарпаття, якщо треба, то збройним і революційним шляхом, необхідно відірвати від Угорщини і приєднати до України». Ось більш розлога відповідь на питання: автономія Закарпаття чи наш край – складова частина соборної Української держави. Іван Коршинський завжди був і залишається на чітких державницьких позиціях стосовно державно-правового статусу рідної землі.

ВИХОВАНЕЦЬ ХУСТСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ

Про Хустську гімназію, у якій Іван Коршинський сформувався як національно свідомий громадянин, пригадає неодноразово. Так, у виступі, виголошеному на науково-практичній конференції з нагоди 70-річчя заснування Хустської гімназії, він відзначав: «Як не пом'янути свій клас, у якому 1941 року навчалось 27 учнів? З тих, що навчалися з нами, була заарештована і засуджена за політичними статтями, від-

правлена в сибірські табори, страшно навіть подумати, трети-тина гімназистів. А саме: Іван Андришин, Богдан Ващишин, Іван Горинецький, Василь Микита, Василь Новак, Михайло Соцка, Федір Удичка, Іван Чонка. Співкала гірка доля багаторічного політв'язня і мене. Усі на слідствах були незламними й непоганьбленими. Особливим у мужній непохитності й твердості видався Іван Чонка з Бедевлі – його воля й незламність дивувала і найжорстокіших мучителів. Одинадцятий наш однокласник, а з Буштина шостий, що брав участь у політичному русі і боротьбі, Петро Паращинець, трагічно загинув. Справді є кого поминати і перед ким схилити голову!»

Іван Коршинський завжди розглядає історію Хустської гімназії крізь призму багаторічної боротьби українського народу за незалежність на фоні всієї України. У цьому й полягає його соборність, а не провінціалізм та ізольованість. «Розумію, – констатує він, – що далеко не все і не про всіх випускників нашої гімназії, побратимів студентської пори, свідомих патріотів, вірних синів України, було сказано. Та безсумнівним лишається одне: репресії, суди, табори та переслідування молодих були ознакою того, що високий дух непокори, прагнення до незалежності України жив і живе на Закарпатті, і його ніщо не в силі зламати. Тож слава нашій незалежній Україні, вистражданій багатьма поколіннями!» Іван Коршинський рішуче не погоджується з тими істориками, які акцентують увагу тільки на фабрикуванні справ співробітниками радянських органів безпеки. Адже, так заявляючи, вони, власне, заперечують існування цілеспрямованого руху опору проти тоталітаризму в Україні, доводять випадковість цілого ряду судових процесів та арештів. Неможливо не погодитися з твердженням багатолітнього в'язня радянських таборів: «Тодішня влада добре знала, що потенційний ворог той, кого треба ізольовати, навіть згубити. Не випадково не в одного із засуджених до справи додавалася приписка-наказ: «совершенно секретно». Що під цим розумілося? Скористаюся випискою із книги «Лихо з розуму» В. Чорновола: «Багатолітнє тримання в таборах «окремого» режиму – це повне фізичне й моральне обернення людини в тварину, знищення людини». З «окремого» режиму на «суворий» переводили, якщо в'язень відмовлявся від своїх минулих поглядів».

1946 рік. Закарпатські українці щойно відсвяткували возз'єднання краю з ненькою-Україною, тішились майбутнім. Щасливий Василь Гренджа-Донський, який все своє життя присвятив боротьбі за незалежність і соборність, проживаючи в Чехословаччині, заявив: «...Дуже помиляються ті панове, що думають, що я... лаятиму нинішню українську владу. Ні, панове!.. Україна мені рідна, мила, Україна мені дорога, хоч би вона звалася навіть і радянською, але вона після 300-літньої неволі встала і живе! Україна є і 40-мільйонний народ, який, добившись до своєї рідної культури, не загине, а піде своїм шляхом». Такої думки дотримувався й Іван Коршинський.

Він у 1945 році закінчив відмінно п'ятий клас Хустської гімназії і тепер, під час літніх канікул, трудився на батьківському обійсті, в Буштині. Але 3 липня до мирної хатини Коршинських завітали «непрошені гості»...

АРЕШТИ І УВ'ЯЗНЕННЯ

Цю подію яскраво описав у своєму нарисі «Табірна призма доктора Коршинського» визначний закарпатський журналіст Михайло Бабидорич. Отож, надамо йому слово: «Третього липня на світанні родину збудили незнайомі люди у супроводі місцевого міліціонера.

– Будет обыск, – оголосив старший.

Що таке «обыск» зрозуміли аж тоді, як пришельці стали трусити і перевертати все, що можна перевернути. Великий «труд» закінчився тим, що взяли книжечку, придбану ще за Чехословаччини.

– Ты пойдешь с нами! – вказали на Івана.

Лише в Хусті зрозумів, що заарештований. Оглядав закривавлену долівку, стіни тюремної камери і ніяк не міг збагнути причини арешту. Повертаючись до ув'язнення, Іван Юрійович згадує, що сам арешт не був для нього несподіванкою, але й не розраховував на нього, бо вважав, що пов'язана з підпіллям робота проходила дуже обережно, строго конспіративно. Відмовився і від пропозиції Юрія Бандусяка, який очолював у той час службу безпеки в проводі Закарпатського ОУН, виїхати за кордон... Напередодні арешту, згадує Коршинський, їдучи на велосипеді в рідному селі, помітив двох

незнайомців, які дуже приглядались до нього. Запідозривши небезпеку, поїхав іншою вулицею до Василя Новака, побратима з підпільної роботи, і попросив його забрати валізу з нелегальною літературою. На щастя, своєчасно, бо вночі його арештували. Вже коли повернувся з таборів ГУЛАГу, згадує Іван Юрійович, то його брат Юрко, з яким він тої ночі разом спав, розказав йому, що з валізи він і для себе децю взяв та що під час обшуку місцевий міліціонер на прізвище Мартин знайшов у нього синьо-жовтий прапор і фотокартку Степана Бандери. Звичайно, брат перелякався. Та міліціонер виявився порядним, зробив вигляд, що нічого не помітив. Він і до сьогодні має авторитет у селі.

– Так ты признаешься или нет?!

Не чекаючи відповіді, катували способами, яких ніколи б не вифантазував. Три дні. На четвертий посинілого й безсилого відвезли до Ужгорода разом із буштинцем Миколою Гаврилком, заарештованим того ж дня, Дмитром Калиничем із с. Велятино та Магдалиною Богдан із Хуста, учасницею підпілля. Вже в Хусті вона призналась, що через Коршинського передавала в підпілля записки (їх вислідили в натовпі коло церкви). Однак сімнадцятирічний юнак відмовився від зв'язку з підпіллям так само, як і від інших обвинувачень. Після приїзду в Ужгород вночі вже стояв перед слідчим.

Перші години той присвятив навчанню, як слід стояти, сидіти, повертатися, відповідати на запитання, як звертатися до нього, «гражданина следователя Зудова». Урок був складним: кожен прорахунок виправлявся тим, що з носа або вуха вив вужівку... А як і це на високу етику не підносило, висмикував з вразливих місць волосся. Довівши, що підслідний ніщо і навіть менше, під кінець заняття сказав:

– Если будешь говорить правду – выпустим, если будешь врать – сгноим!

Щоночі, змінюючись, слідчі Гаврилов, Зудов і ще якісь вимагали признати: допомагав бойовикам ОУН. Заперечував. За «опір» мав карцерний режим; найжахливіше бути наодинці з самим собою впродовж п'яти тижнів. Кожен день невмолимо добивав його – вночі допити, вдень заборона відпочивати і постійний голод – на добу кілька ложок каламутної юшки і шматочок хліба, ніяких звісток від батьків.

На дев'ятий тиждень втрачав здатність мислити, реагувати на пониження, нечувані досі матюки, хижі вправи, від яких тріщав мозок.

Коли через дев'ять тижнів випустили, не вибачившись, наказали нікому не говорити, де був, про що з ним говорили, що робили, інакше повернуть...». Іван Коршинський був переконаний, що на цьому все не закінчилось. Знав, що з часу свого першого арешту він вже назавжди для радянської влади залишився «неблагонадійним елементом». Невдовзі в цьому переконався...

У 1947 р. Іван Коршинський поступив на медичний факультет Ужгородського державного університету. Лекції, практичні заняття, посилена робота щодо ґрунтовного вивчення медицини. Однак, навчаючись на другому курсі, у жовтні 1948 року просто на практичному занятті з фізіології був повторно арештований. Згодом Іван Юрійович розповідав журналістці Наталії Каралкіній: «Викладачка не хотіла мене відпустити з аудиторії, але підійшов секретар парткому факультету, щось їй шепнув, після чого вона подивилася на мене й сказала: «Ідіть, Коршинський». Через роки, вже доцентом університету, я розговорився з цією викладачкою про колишні часи. Запитав її: «А у вас із занять нікого не забирали?» – «Так, забирали», – відповіла вона й почала описувати той випадок. Питаю: «А я не схожий на того студента?». Вона глянула на мене схвильовано: «Ваня, та то ти був?»

Гортаємо пожовклі сторінки судової справи Івана Коршинського: «Я, зам. нач. отделения следственного отдела УМГБ Закарпатской области старший лейтенант Зудов, рассмотрев поступившие материалы о преступной деятельности Ягнюка Иосифа Михайловича, Васко Стефана Юрьевича, Коршинского Ивана Юрьевича, Андришина Ивана Дмитриевича, Тракслера Петра Петровича, что (повторення усіх цих прізвищ) являются участниками антисоветской организации украинских националистов, подозреваются в совершении преступлений, предусмотренных ст.ст. 54-1а и 54-11 УК УССР, постановил: следственные материалы в отношении (знову перелік п'яти прізвищ) принять к своему производству. 19. 08. 1948 г. Зудов».

Далі йдуть постанови про арешт, обшук, описи вилученого, в основному «націоналістичної літератури»; мали би

бути фотографії «злочинців» у профіль та анфас, відтиски їх пальців, але... «звиду отсутствия фотоаппарата и фотодактилоскопа» начальство постановляє: «разрешаю принять фотографии от арестованных», а відтиски пальців залишили до кращих часів.

Як проходили допити, на яких піддавали тортурам і моральному утиску Івана Коршинського та його побратимів, скрупульозно, із знанням справи, описав уже згадуваний Михайло Бабидорич у статті «Работворення. Спроба дослідження за кримінальною справою № 1135»: «Вимучений людською слабкістю, раптом, виходиш на твердий ґрунт. Уперше в кадебістських справах читаю такі протоколи:

«Вопрос: Коршинский, вы арестованы, как участник антисоветской организации украинских националистов. Расскажите, когда и кем вы были вовлечены в эту организацию?»

Ответ: Участником антисоветской организации украинских националистов я никогда не являлся, и меня никто в нее не вовлекал.

Вопрос: Вы знали о существовании антисоветской организации украинских националистов в с. Буштино?

Ответ: О существовании в с. Буштино антисоветской организации украинских националистов я не знал и не знаю.

І так на всі запитання, що фактично є твердженнями, але бездоказовими, коли не брати до уваги самонаговор і плутані свідчення стукачів. Капітан Шовкопляс зривається:

«...Вы лжете! Следствие требует дать правдивые показания о вашей принадлежности к ОУН!

Ответ: Я говорю только правду, вторично заявляю следствию, что в ОУН не состоял, не состою и ни к каким антисоветским организациям никогда не принадлежал».

Того ж дня з 15. 30 до 17. 00 Шовкопляс наскуб відповідей на одну неповну сторінку. Це були ті ж запитання і ті ж відповіді, що й у першій половині дня. За винятком одного: «Назовите известных вам участников антисоветской националистической организации!»

Ответ: Участников антисоветской националистической организации я не знаю, потому и назвать их не могу».

Втомившись, Шовкопляс запропонував: «Расскажите свою биографию».

Оце вже цікаво читати, хоч слідчий зажадав перерахувати весь склад 10-го класу середньої школи. Коршинський, виявилось, знав усі імена, роки і місяці народження, хоч список їх у КДБ давно був, і майже половина випускників уже сиділа за ґратами.

Протокол допиту 18 жовтня 1948 р. початий о 22. 00, закінчений о 2-ій годині. На підмогу Шовкоплясу прийшов Гаврилов.

«Вопрос: Вы намерены рассказать органам следствия о своей преступной деятельности?!

Ответ: Преступной деятельностью я не занимался, а поэтому никаких показаний дать не могу.

Вопрос: Напрасно скрываете! Ваши соучастники все рассказали, будете изобличены.

Ответ: Повторяю, я преступной деятельностью не занимался и никаких соучастников якобы по преступной деятельности я не имел и не имею».

Через «якобы» Гаврилову довелося переписувати протокол, бо це слово він опустив. Як згадує Коршинський, порвав він перший протокол із страшним обуренням і брудною лайкою.

Ввели одного із співучасників. Хотів глянути йому у вічі, підбадьорити поглядом, але той сховав очі і, ні разу не підвівши їх, наговорив те, що й на допитах. Як закінчив, Гаврилов наказав вивести його.

«Вопрос: Вы намерены теперь рассказать о своей преступной деятельности?»

Ответ: По данному вопросу я ответил раньше, и других показаний дать не могу. Я слышал, что говорил допрошенный, но подтвердить не могу».

Так перед Коршинським пройшли і деякі інші «соучастники» і свідки; відповіді були тотожні. Гаврилов бісився:

«Можешь выкручиваться, как хочешь. А на 25 лет я тебе наскребу», – повторив те, що говорив ще у 1945 році.

Тоді одержав відповідь:

– Это от вас не зависит.

– А от кого?!

– От Бога.

Слідчий вирячив очі, почав задихатися. Полеглив себе лайкою, матюками й погрозами. Тепер почує: «Ви мою думку

знаєте». Очні ставки відбулися. А 23 жовтня пред'явили обвинувачення. Коршинський його спокійно відкинув, як надумане, фальшиве. Знову пішли ночі з допитами, в яких уже були з одного боку тільки крики, з другого спокій, заперечення.

6-7 грудня 1948 р. військовий трибунал прикордонних військ Закарпатського округу засудив Й. М. Ягнюка на 25 років виправно-трудових таборів, чотирьох інших на 10 років кожного з п'ятьма роками поразки у правах...

Кожен із засуджених написав касаційну скаргу... Фахівці вищих судових інстанцій залишили на цих скаргах свої позначки-рекомендації: до Коршинського – «прекратить»; Андришина – «условно»; Ягнюка – «перекваліфіцировать»; Васка і Тракслера – «снизить»... Але 31 грудня військовим трибуналом Львівського прикордонного округу вироки всіх були «залишені в силі, без змін».

Ось таке завершення мав другий арешт Івана Коршинського. Глибокий психолог, яким, безперечно, був Михайло Бабидорич, уважно вивчивши три томи справи № 1135, зробив вагомі висновки: «Я зрозумів, чому саме Іван Коршинський піднісся до висот справжнього професіонала, лікаря-хірурга, вченого, кандидата наук, народного депутата України, батька чудових дітей, друга багатьох людей. Подиву гідно, як у 17 років гімназист (1945) стоїть перед енкаведистами, розмовляє на рівних, мислить логічно, відстоює себе спокійно, говорить аргументовано».

Цікаву оцінку діяльності Івана Коршинського можна прочитати на сторінках унікального збірника документів «Посилення політичних репресій проти мешканців Закарпаття на завершальному етапі його радянізації. 1947-1953 рр.» (Ужгород, 2016): «Показово, що найвищу міру покарання Військовий Трибунал визначив серед інших учасників націоналістичного підпілля, яке існувало у Тячівському і Рахівському округах, саме Ягнюку Й. М., тоді як з цього підпілля міг бути першим, як лідер, будь-хто. Зокрема, Коршинський І. Ю., який уперше був заарештований ще 3 липня 1945 р. і залишався добре відомим органам МДБ як стійкий і морально підготовлений підпільник, чітко зорієнтований на необхідності відстоювання ідеї національного відродження України та соборності українських земель у єдиній і незалежній Українській

державі. У липні-серпні 1945 р. від суду і позбавлення волі його спасло не лише неповноліття, але, як вбачається з протоколу допиту, насамперед, уміння вести свій захист у розмовах зі слідчими, орієнтуватись на досвід, запозичений ним у попередньому спілкуванні з окремими учасниками національно-патріотичного підпілля, яке діяло в Закарпатті ще з періоду Карпатської України і наступної окупації краю угорськими військами» (С. 577).

До речі, винуватим себе Іван Юрійович не визнав і вирок не підписав, що теж потягло за собою відповідні наслідки. А про своїх побратимів (вони ж і однокласники), з якими разом засуджений, він з теплотою згадує: усі вони були кращими учнями в школі; після повернення з таборів, навіть зазнавши переслідувань, спромоглися здобути вищу освіту. Всі вони були чесними, справедливими, а найголовніше – щирими патріотами, якими залишилися і до сьогодні.

Упродовж багатьох років прекрасний лікар завоював любов тисяч пацієнтів, серед яких були дружини і діти його катів і доноциків, і навіть вони самі. Слідчих не раз змушував переписувати протоколи, до яких ті намагалися вносити ледь помітні деталі, що мали зіграти свою зловісну роль. У таких випадках відповідає: «Це, що я говорив, є правдою. А чому вони говорять неправду, я не знаю. Моя совість зі мною, їхня з ними». Таким він залишався завжди, несучи відповідальність перед своєю совістю. Таким його поглинули сталінсько-беріївські табори.

КРІЗЬ ГОРНИЛО ТАБОРІВ

Про своє табірне життя Іван Юрійович говорить неохоче, вважаючи, що нічого особливого не відбулося: «Моя доля – це доля тисяч і тисяч українців, запроторених за грати тоталітаризму». Деякими аспектами своєї табірної біографії І. Коршинський поділився під час звітно-виборної конференції обласної організації політв'язнів і репресованих, де його було переобрано заступником голови крайового проводу. З 2004 року очолює цю організацію.

«Після суду нас усіх, котрі проходили у спільній справі, загнали в один бокс тюрми, – розповідає Іван Юрійович. – Ледь

закрилися двері, як ми вибухнули реготом. Після ганебного дводенного судового процесу думали – кінець знуцанням. Ми залишалися наїзними. Потім відправка у табір через пересильні пункти. Перший був у Львові. Тут потрапили в місце, де сиділи воїни УПА, бандерівці. Вранці, в обід, увечері вони молилися, а потім співали українських пісень, які ми теж знали. Нас, закарпатців, прийняли вони дуже привітно, ми відчували себе наче серед своїх. Серед в'язнів були й хворі, навіть поранені. Їх доглядали, як рідних. Коли щось доходило з волі, ділилися. Зібравши велику групу, вночі нас вивели на вулицю, поставили по п'ять чоловік у ряд. Довга колона у супроводі солдатів і собак, які безперервно гавкали, рушила. Я «ознайомився» зі Львовом аж до залізничного вокзалу, де нас завантажили у товарняки. Зупинки були на нових пересильних пунктах, але вже пекельні. На нас налітала саранча кримінальників, які знуцалися з політичних, відбирали одяг і їжу, когось програвали в карти. Чим далі на схід, тим ці пересилки ставали жахливішими. Нас вивозили взимку 1949 року холодними вантажними вагонами. На цій Голгофі обірвалося багато життів. Під Великдень доставили до Казахстану, в Петропавловськ, потім у Карабас, де все ще лютувала зима. Тут відсортували по різних таборах; тих, які проходили по одній справі, роз'єднували. Мене – у табір особливого призначення Спаськ. О. Солженіцин згадує, що його нарекли «долиною смерті». Це завдяки слідчому Петру Гаврилову, який у «сопроводилровке» під грифом «сов. секретно» додав: «Рекомендую содержатъ И. Коршинского в лагерях особого режима».

Не вірилося, що доїхав живим. Багато в'язнів пообморожували собі руки, ноги, носи, вуха. У таборі призначили до роботи у каменоломні. Техніка: молот, долота і лопата, якими кришили і вантажили камінь. «За кілька місяців, – згадує в'язень, – я перетворився у дистрофіка. Вели нас від табору до місця роботи на значну відстань. Бувало, вітер колотив у різні боки і мене хилив у різні сторони. Подумав: як доживу і комусь розповім, чи повірять? У травні підняти молот уже не міг. Поруч рубали камінь трохи міцніші галичани. І досі звучать у пам'яті сказані одним із них слова:

– Пане Івасю! Я вам долота тримати більше не буду. Сядьте, ми за вас нарубаємо.

5 червня 1949 року опустився на дно кар'єра, глянув угору, подумав: туди уже не виберуся. Виглянуло сонце; невже вітало мене з днем народження? Аж бачу, співтабірники показують на мене якомусь чоловікові. Підійшов.

– Ти Коршинський? Студент-медик?

– Був...

– Не хотів би працювати в лікарні?

– Мріяв...

– Можу розмовляти з тобою угорською?

Я кивнув головою. Представився: лікар Йосип Червені. Пізніше дізнався, що то був колишній директор Будапештського психоневрологічного інституту, професор. Розмова дала мені надію видертися з кар'єру. Десь через тиждень мене, доходягу, «госпіталізували» на вмирання у терапевтичне відділення, де працював професор Червені. Він витяг мене з того світу і домігся, аби залишили тут же працювати. Та невдовзі мене знову відправили на загальні роботи, на цей раз – штукатурні».

У 1950 р. до гурту «таборитів» потрапив визначний хірург, професор Сергій Олексійович Колесников, який умовив табірне начальство організувати хірургічне відділення. Скоро він порозумівся з професором Червені (обидва відомі вчені), який порекомендував студента-медика на роботу в нове відділення. Наш герой зберіг найтепліші згадки про свого табірнього наставника: «Праця, спілкування з Колесниковим – казкова мить у моєму житті. Він теж мій рятівник, учитель і радник. Таких людей може поставити на вашій дорозі лише Бог. Обдарував мене книгами, брав на асистенцію до операцій, довіряв і скальпель. Бесіди з ним повертали життя, підносили душу, збагачували знаннями».

На запитання М. Бабидорича, що ж допомогло вижити в таборі? Іван Юрійович відповів: «Солідарність приречених і жертвна допомога людей великої душі. За це і я, коли відкрилася можливість, віддавався їм до останку. А крім того, кожна людина має власну опору. Як і я, більшість з тих, з ким спілкувався і допомагав виводити зі стану доходяг, черпали силу в Бога і молитвах».

Життя в екстремальних умовах формує характер людини, роблячи її вольовою, мужньою, здатною переборюва-

ти, здавалося б, непереборні перешкоди. І як не погодитися з М. Бабидоричем, що «у скреготі табірної млина формувалася нова світоглядна призма Коршинського, через яку мимоволі дивився на світ, аналізував, оцінював людей і дійсність. Спостерігаючи диявольську технологію нищення приречених, Іван бачив, як відбирається від людини критичність розуму, як вона опускається в безодню страху, а безперервним, наростаючим голодомором у звіриний стан; з цих якостей формується настанова на самоліквідацію. Жакливо бути її свідком щоденно, майже сім років, і думати, що й ти зтягнутий уже цим чортовим колесом».

В опублікованих спогадах Івана Коршинського ви не знайдете конкретних фактів про те, як він допомагав таборитам. Він скромно мовчить, коли його питають про себе. Говорить, як правило, про інших. Але ми натрапили на архівні документи, які підтверджують величезний конкретний внесок самого Коршинського, коли працював у лікарні. Цікавими в цьому плані видаються спомини Василя Гурдзана (1926-2001) – учасника національно-визвольних змагань, члена молодіжної організації «Закарпатоукраїнські повстанці», політв'язня сталінських таборів (1946-1955): «Я пройшов майже двадцять таборів. Мене не тримали на одному місці довго. Джекказган, потім Спаськ (там я два рази був – перший раз і другий раз), потім 12-й концтабір, Карабаз – страшний, це лісоповали. Потім у кам'яних кар'єрах був. Це дуже тяжка робота. У вугільній шахті був зразу після Джекказгану. Коли вдруге потрапив я у Спаськ – то вже остання стадія дистрофії в мене була. Я вже не міг нічого їсти – то все спливало. Я вже здихав.

І от – може, ви чули, Іван Коршинський, із Закарпаття, котрий недавно був у народних депутатах, – він мене врятував. Оцей Коршинський, якось ми зійшлися – я, він, ще якийсь закарпатець, з Галичини хлопці. І він: «Ех, Василю! – і мене так обіймає. – Ану, підійми сорочку!» А в мене тилак (?). Івана з другого чи з третього курсу медінституту (медичного факультету Ужгородського державного університету – М. В.) арештували. Він дуже здібний був, цікавився медициною. Його в цьому Спаську вподобав Колесников, що був до ув'язнення заступником міністра охорони здоров'я СРСР. Він очо-

лював лікарні – там дві лікарні було: у зоні і для робітників. Так ось, Іван йому дуже сподобався, бо такий гарний хлопчик був і дуже цікавився медициною. Колесников узяв його до себе, він був присутній на операціях, розтинах. Той Колесников урятував дуже багато людей. Він робив дуже важкі шлункові операції і пересадки. Він багато чого умів. Йому дозволялося не стригтися, він ходив у цивільному, а не в табірній одежі. Так його поважали. До нього полковники приходили, консультувалися.

Так от, Іван Коршинський влаштував мене в лікарню. То нелегко було. Там у Колесникова було ще два лікарі-угорці. Вони мене викликали, показали, як мені треба симулювати. Як перед комісією ногу підняти, коли сказати, що болить, коли не болить, щоб визнали ішіас. А то страшна хвороба, з нею зразу у лікарню. Я пробув у лікарні місяців два і вже отакий став! А той другий лікар ховав формуляри, щоб я там ще побув. Я йому там малював усякі лікарські зображення».

Зміни, які відбулися в характері Івана Юрійовича після повернення з таборів, не залишилися поза увагою його дружини Марії Іванівни: «До арешту був такий веселий, затійник у самодіяльності. Повернувся замкнений, обережний, навіть спосіб розмови змінився: повільно вимовляє слова, наче зважує, чи не вдарить якесь бумерангом. Зате набув велику заінтересованість у людях, негайно відзивається на їх запит, легко піднімається на допомогу. Я пишаюся цим, бо то святий приклад нашим дітям». Годиться додати про ставлення Івана Юрійовича до своєї дружини, якій чимало довелося пережити за нього ще дівчиною, зрозуміло, і після одруження з ним, як з «ворогом народу». Адже несли вони спільну долю з раннього віку, коли їй було всього 13 років, а йому 17. Як згадує він, під час перебування в таборах, крім матері, переписувалась з ним лише його Марія, навчаючись у той час у Львівському лісотехнічному інституті. Листування їх вислидили, про що підступні земляки-студенти донесли в партком інституту. Врятуватись від виключення з інституту пощастило лише дивом.

Не приховує Іван Юрійович, що до сьогодні він щасливий з дружиною, за що вдячний Всевишньому, та ще й за те, що нагородив Він їх чудовою сім'єю.

Лише в 1955 р., тобто після хрущовської «відлиги», Івану Коршинському прийшло «умовно-дострокове звільнення з поразкою у правах», а реабілітація – аж у 1991 р. – «за відсутністю складу злочину».

НА ЛІКАРСЬКІЙ СТЕЖИНІ

В одному з інтерв'ю Іван Юрійович поділився думками щодо мотивації обрання лікарської професії. «Мені було сім чи вісім років. – розповідав він. – Матері вночі стало погано. Батько привів лікаря, який мамі встановив діагноз – апендицит, і відвіз до лікарні. Ми, діти, не спали всю ніч. На щастя, апендициту у неї не виявили. Тієї ночі у мене й виникла мрія стати лікарем...».

Після звільнення з неволі продовжити навчання йому пощастило з неймовірними труднощами. І то завдячуючи наполегливості опікуна, табірнього колеги і друга опісля неволі Сергія Колесникова, колишнього заступника Міністра охорони здоров'я СРСР. Навіть незважаючи на дозвіл відповідних міністерств, рідний Ужгородський університет відмовився прийняти свого колишнього, позначеного тавром неблагонадійності, студента, а ректор Львівського медінституту Даниленко і розмовляти з ним не захотів, різко відрубавши і показавши на двері: «У мене самого десятки таких, как вы». Стараннями С. Колесникова був поновлений на другому курсі Вітебського медичного інституту, а згодом (після зняття судимості) переведений до рідного університету, який закінчив у 1961 р. Та не все так було просто, як може здатися на перший погляд. Уперше на це звернув увагу Михайло Бабидорич: «Тоді Іван Коршинський лише здогадувався, що бути не в тюрмі не означає бути на свободі. Його боротьба за здобуття професії лікаря – цілий роман. Були в нього і шекспірівський Яго, і гончаровські пристосуванці. Та був і Сергій Колесников, який глибоко в душі сприйняв провину московської імперії за нещастя буштинського українця і бився, як лев, аби цей хлопець дійшов до своєї мрії. Колесникову найтяжче було долати опір закарпатських пристосуванців. Та він обов'язок Людини виконав, і Коршинський став хірургом, захистив кандидатську дисертацію, притому постійно відчуваючи за спиною дихання гаврилових, зудових». Я, готуючи до друку

цей нарис, з дозволу Івана Юрійовича, мав можливість ознайомитися з пізнішими листами С. Колесникова до нашого героя й переконався, що між ними встановилися по-справжньому дружні й теплі відносини, що продовжувалися багато років поспіль. Причому, кожний лист поважного професора розпочинався традиційно: «Дорогої Ваня!» (Зокрема, про ставлення професора до Івана Юрійовича свідчить і дарчий надпис на подарованій книзі: «Дорогому Ване, дорогому другу і любимому ученику»).

З 1963 р. І. Коршинський – аспірант при кафедрі госпітальної хірургії УжДУ (з прикріпленням до Інституту серцево-судинної хірургії Академії медичних наук СРСР в Москві, яким у той час уже керував професор С. Колесников). Гортаючи пожовклі шпальти «Закарпатської правди» за 1966 р., натрапили на досить цікавий і рідкісний факт. Виявляється, ще будучи аспірантом, Іван Коршинський асистував під час складної хірургічної операції професору В. Покровському, завідувачу судинним відділенням названого інституту. Ось що після операції сказав кореспонденту «Закарпатської правди» сам хірург: «Після виявлення місця розширювальної аневризми видалили уражену частину грудної аорти довжиною до 15 сантиметрів... І, звичайно, серце було виключене. Кров збагачувалась киснем через апарат штучного кровообігу... Нарешті на місце видаленої частини аорти – найбільшої судини людського організму – поставили протез...

І чудо сталося. Хворий переніс операцію... Тепер нашого земляка вже не мучили болі. Він усміхався. Його окрилила радість відвернутої небезпеки. А факт вдалої операції був занесений в історію радянської медицини як перша успішна операція з приводу цієї хвороби. А Івану Юрійовичу приємно ще й тому, що йому пощастило поставити діагноз рідкісної недуги і направити хворого на операцію в Москву.

Минули муки і страждання, страх і небезпека... Від хвилювання хворий не міг вимовити слова, але погляд його висловлював безмежну вдячність професору і аспіранту І. Ю. Коршинському за своєчасно поставлений діагноз, за турботу про нього...».

Після захисту кандидатської дисертації «Клініка і діагностика аневризми грудної аорти в світлі хірургічного лікуван-

ня» (наукові керівники, професори О. В. Фединець та А. В. Покровський) І. Коршинський працював асистентом (1967), а згодом доцентом УЖДУ (1969), викладаючи різні хірургічні дисципліни. Протягом 15 років керував доцентським курсом дитячої хірургії. Тривалий час (понад 20 років) він був відповідальним за хірургічну службу Тячівського району і консультантом Обласної санітарно-авіаційної служби. На його рахунку тисячі хірургічних операцій, близько 100 наукових робіт, з яких понад 80 опубліковано. Більшість наукових праць Коршинського присвячена хірургічній гастроентерології, виконаних під керівництвом професора Олександра Фединця, за що Іван Юрійович, а також за те, що він взагалі став хірургом і вченим, безмежно вдячний саме йому. Опублікував також понад 90 статей на суспільно-політичну тематику.

Відзначимо, що школа Олександра Фединця підготувала цілу плеяду висококваліфікованих хірургів, які прославили не лише Закарпаття. До неї справедливо зараховують професорів Михайла Полажинця, Анатолія Циба, Михайла Ганича, доцентів Василя Плахотнюка, Петра Мізуна, Івана Коршинського, кандидатів медичних наук Богдана Мандзюка, Степана Біляка та багатьох інших. У споминах Івана Юрійовича Олександр Фединець залишається людиною легендарною, званою в Закарпатті ще з довоєнних та перших повоєнних років, людиною, яку запам'ятали не лише численні країни, яким він врятував життя, але й чи не кожний житель краю. Такої популярності, як він, на теренах Закарпаття не зажив жодний медик.

Іван Юрійович вважав за обов'язок популярно і доступно донести підростаючим поколінням свої роздуми і спомини про визначний внесок свого наставника у розвиток медицини. Так, нещодавно побачила світ змістовна стаття на сторінках «Календаря "Просвіти"» (2017) «Спогади про незабутнього професора О. В. Фединця з нагоди 120-річчя від дня його народження» Івана Коршинського. «Я щасливий, – відзначав Іван Юрійович, – що мені на моїй лікарській стежині поталанило. Йдеться бо про мое становлення як лікаря та і в певній мірі здобутки вченого, що я їх досягнув під безпосереднім благодотворним впливом Олександра Васильовича. Його мудрість і людяність, багатющий досвід не лише як лікаря-хірурга,

але і як людини високо інтелігентної, доброзичливої, надзвичайно працелюбною, щирого патріота – всім нам відомі. Зрозуміло, ми, його учні, прагнули хоч чимось уподібнюватись до нашого мудрого вчителя...».

Дозволю собі навести розлогий фрагмент споминів Івана Юрійовича про Олександра Фединця, який відзначається оригінальністю поданого матеріалу та певною новизною свідчень про видатного закарпатського хірурга всіх часів: «На відміну від інших завідуючих кафедрами, Олександр Васильович мав звичку обходи хворих робити щодня. Одразу після ранішньої п'ятихвилинки (яка порою перетворювалася у конференцію) з усіма працівниками хірургічної клініки (за винятком тих, хто терміново йшов в операційну або на заняття зі студентами) він знайомився зі станом хворих, цілком зрозуміло, приділяючи більшу увагу важким та складним хворим. Такі обходи запам'яталися на все життя і були чудовою школою, засвідчили великий авторитет професора О. Фединця вже у його молоді роки.

На одному з таких обходів якимось палатний лікар біля хворого дідуся доповідає про перебіг його хвороби. Раптом з уст обуреного хворого вирвалося: «Пане професоре, ви протягом тижня підходите до мене, мене обстежують, лікують, а результату ніякого. Ви знаєте, 30 років тому я тяжко захворів. Та був у нас у Виноградові такий доктор Фединець (хворий не знав, що це і є наш професор, який проводить цей обхід), він мене як проренгелював, то всі хвороби, гийби фийсов (сокирою) відрубав».

Зупинюся на хворому, у долі якого професор Фединець, на мій погляд, теж відіграв роль рятівника. Був цей хворий на той час одним із керівників обкому компартії. Таких високопоставлених хворих, як правило, оперував професор. Отже, йдеться про хворого Б., 50 років, підготовленого до операції з діагнозом ракова пухлина шлунка. Оперував його Олександр Васильович, а я, як лікуючий лікар, – асистував. При ревізії органів черевної порожнини виявлена іноперабільна, тобто, що не підлягає операції, ракова пухлина шлунка з метастазами в інші органи живота. Екстреним гістологічним дослідженням раковий характер пухлини підтверджений. Отже, зроблена всього лише так звана експлораторна лапарото-

мія, «діагностичний череворозтин». Олександр Васильович, зробивши ревізію внутрішніх органів, з сумом констатував, що оперативному лікуванню хвороба не підлягає. Зашити операційну рану він залишив мені.

У нас не прийнято було сповіщати хворим про зляканий характер хвороби, якщо в цьому не було особливої потреби. Тому хворий повірив, що операція пройшла успішно. Виразка шлунка видалена – такий діагноз йому був відомий. Післяопераційний період пройшов гладко, і він незабаром повернувся до попередньої праці.

Склалося так, що я з хворим не бачився близько п'яти років (трирічні аспірантські справи, пов'язані з Москвою, а потім і робота на кафедрі). Згодом, ідучи з роботи додому, я нерідко помічав старшого чоловіка, який перед нашим будинком вигулював свою собачку. Когось він мені дуже нагадував, та я не насмілювався з ним привітатися, ні тим більше підійти. Після кількох таких зустрічей «незнайомець» з милою посмішкою сам наблизився до мене і каже: «Не впізнаєте, Іване Юрійовичу, не вірите, що я був вашим пацієнтом? І не дивно, – продовжував він. – Я й сам згодом випадково довідався, що ви під час операції з професором Фединцем знайшли. Але, бачите, я видужав...».

Наш хворий виявився надзвичайно інтелігентною людиною, з ним приємно було поговорити. А раз він уже знав про справжню свою хворобу і вважав, що дивом видужав, я насмілювався запропонувати йому обстежитися, на що він погодився. Рентгенологічне дослідження та фіброгастроскопія не виявили у нього ніяких ознак захворювання шлунка.

Очевидно, і тут відіграла вирішальну роль велика віра хворого в авторитет професора Фединця. Можливо, вірив він і в Бога, бо порядність його, про яку я довідався від людей, які з ним довгі роки спілкувалися і працювали, нагадувала поведінку християнина. Зрозуміло, що навіть і розмовляти на цю тему в той час було дуже ризиковано. Такі випадки у медицині відомі. У практиці професора Фединця вони теж не були рідким явищем».

Пригадує Іван Юрійович й особисту підтримку з боку легендарного професора: «Про славний, хоча й непростий, шлях професора Олександра Васильовича Фединця, зокрема про

його доброчинність, доброзичливість можна розповідати багато. Хто повірить сьогодні, що він, будучи безпартійним, через обком комуністичної партії, монашкам, які працювали у хірургічній клініці медсестрами, домігся квартир і не лише їм. До речі, і в аспірантуру прийняли мене, колишнього політв'язня, лише після того, як Олександр Васильович звернувся з клопотанням до секретаря обкому партії В. Шамовського, людини грізної, з важким характером. Але ж, як він міг відмовити професору Фединцю, який вилікував його від важкої хвороби?».

1994 року І. Ю. Коршинського обрали народним депутатом Верховної Ради України. У парламенті обіймав посаду заступника голови Комітету з питань охорони здоров'я, материнства і дитинства, а впродовж останнього року виконував обов'язки голови Комітету, отже, і члена президії Верховної Ради України. На запитання кореспондента газети «Новини Закарпаття»: «Чи можна за нинішньої ситуації побачити кращу перспективу охорони здоров'я в Україні?» І. Ю. Коршинський оптимістично відповів: «Так, адже у завершальній стадії концепція реформування охорони здоров'я, вишукуються альтернативні джерела фінансування через прийняття пакета документів на реалізацію Конституції, зокрема її 49-ї статті, підготовку ряду нових законів і постанов уряду. Словом, буде визначено гарантований обсяг і рівень медичної допомоги, стандарти якості обслуговування, здійснено ліцензування та акредитацію медичних закладів, структурні зміни і рівні власності закладів Міністерства охорони здоров'я, планується ліквідація відомчої медицини, роздержавлення певних об'єктів охорони здоров'я і багато інших закладів, що повинно вдосконалити медичне обслуговування».

За безпосередньою участю І. Ю. Коршинського Комітет з питань охорони здоров'я, материнства і дитинства підготував до прийняття Верховною Радою України закони «Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення» (лютий 1994 р.), «Про донорство крові та її компонентів» (червень 1995 р.), «Про лікарські засоби» (квітень 1996 р.), «Про запобігання захворюванню СНІД та соціальний захист населення» тощо.

У статті «Від сподівань до дійсності» І. Коршинський констатував, що за час депутатства мав регулярні зустрі-

чі зі своїми виборцями чи то у формі зборів, чи прийомів. «Це дороги для мене спілкування з людьми, які відкрили чимало нового, цікавого, деколи сумного, а також і курйозного, – ділився він своїми думками. – До останнього відношу намагання декого з керівництва райдержадміністрації на зборах-зустрічах притискати мене вимогами: «А що ви зробили для району?» Жодного разу не цікавилися питанням: «Які ви добрі для народу виробили закони?» Зате, коли я добув для району на 5 тисяч доларів США інсуліну, дві санітарні автомашини, значну суму коштів на протипаводкові заходи, сприяв газифікації п'яти гірських сіл, у цих добрих справах раптом виявилися зовсім інші «батьки». Я з того радів: щось воно варте, якщо під це підставляють «свої плечі», не обважнілі власними зусиллями, й інші люди». Тішить його і те, що взяв активну участь у створенні при Ужгородському університеті факультету післядипломної освіти. З теплотою і вдячністю згадує Іван Юрійович про співпрацю зі своїм помічником-референтом Андрієм Бонкою, колишнім побратимом по таборах ГУЛАГу.

У БОРОТЬБІ ЗА ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ

Іван Юрійович Коршинський – народний депутат України другого скликання від Тячівського округу, висунутий та підтриманий земляками і побратимами по українському підпіллю та ГУЛАГу. Він був першим, хто удостоївся такої честі з обраних на Закарпатті народних депутатів, єдиний в Україні політв'язень сталінсько-беріївських таборів до 1955 р., кому пощастило захищати інтереси своїх побратимів у парламенті України.

Вище вже йшлося про благородні справи депутата І. Коршинського щодо розвитку медицини в краї. Однак мало хто знає, що Іван Юрійович разом з іншими депутатами у великій мірі сприяв прийняттю Верховною Радою України першої власне української Конституції. Перу депутата належить низка ґрунтовних статей, які проливають світло на весь процес боротьби у Верховній Раді України «за» і «проти» прийняття Конституції. У статті «Боротьба за Конституцію – боротьба за державність України», опублікованій 16 травня 1996 р., І. Коршинський закликав: «Ми тепер у ситуації, подібній до грудня 1991 року. Тоді, на референдумі, наш народ

проявив мудрість і мужність, прийняв доленосне рішення. Не його вина, що великі можливості, які ми мали і маємо тепер, не реалізуються. Ви маєте очі і бачите, хто є хто. До речі, не без вашої допомоги в наших органах державної влади є люди порядні, компетентні, справжні патріоти. Ось тепер вони повинні допомогти громадянам внести проект Конституції, усвідомити її положення, й особливо те, що далі без Основного Закону України не можна вибратися з кризи до порядку і успішного розвитку. Свої вчорашні помилки можемо виправити сьогодні, коли проект Конституції буде внесений на референдум.

Ось тут ми і можемо захистити її від політичних маніпуляцій, проголосувати за неї, і тим захистити себе, прокласти кращу долю в майбутнє!»

Іван Коршинський намагався переконати громадян України, що «на нинішньому етапі дуже важливо зрозуміти маневри, до яких вдаються так звані ліві сили, зокрема комуністи. Побачивши, що зупинити і зірвати конституційний процес старим методом не виходить, вони вдалися до маневру «грунтового доопрацювання» проекту Конституції, щоб у такий спосіб затягнути процес прийняття Основного Закону України. Безконечне доопрацювання – той же процес безконечного бездержав'я... Зрозумійте це, шановні країни, і не дозволяйте збити себе з доброї дороги, яка відкрита усім нам».

Завдяки І. Коршинському, знаємо всі деталі процесу прийняття Верховною Радою Конституції. Він виступив справжнім літописцем тих вікопомних подій 1996 року: «Те, що сталося після 21-ї години 26 червня до дев'ятої ранку 28-го червня, варте шекспірівського пера. Скільки б не заявляв Президент, що не вірить у здатність парламенту прийняти Конституцію, скільки б не вимагали референдуму деякі партії і громадські організації..., ліві не вірили у сміливість глави держави...

Не знаю, чи з власної ініціативи, але Голова Верховної Ради Олександр Мороз зранку 26 червня почав форсувати роботу над проектом. Робочий час пленарного засідання продовжувався до пізньої ночі. Чи хотів він вплинути цим на Президента і затримати публікацію Указу, чи перехопити ініціативу, побачимо пізніше... Самовпевнені ліві почали нервувати. Один із комуністів підійшов до мене, чого раніше ніколи не було.

Возе 9 Возе 1 тиний 220 %

Рішуні 222 в/о 2. Кушніаг.
~~Возе~~ Є жовтєк 215

Возе 209 ~~Возе~~ ^{Бурєво} ~~Возе~~ 28.06.96
М. Паремістий: слава Вам, шевченку наші
Зволе. Тєстєрїса ^{доля} Чуратїні
Вїтїа.
Вїтїа, Н

Т. Сєвєлєв ~~Т. Сєвєлєв~~ Мєф 1934о.
269 в.о. 16. 1.

~~Возе~~ 394 в.о. ~~Возе~~ 51 в/о 8.0.28

Возе Є Аношїн В 224 в/о 28. 1. 1996

Возе 100 ~~Возе~~ 356
Осєєнїє Б. Курєвський 270 в/о

Возе 68 в/о ~~Возе~~ 255 в/о
Ю. Тїма 365 в.о. 255 320

Возе 204. ~~Возе~~ 238
В. Шевченк (Фасєв) ~~Возе~~ 238

Возе 303 ~~Возе~~ 138
Возе 308/1 ~~Возе~~ 138

Возе Є жовтєк 215 ~~Возе~~ 138
Возе 43 в/о. ~~Возе~~ 138

Одна із трьох сторінок автографів народних депутатів на щойно прийнятій Конституції України. Ніч на 28 червня 1996 р.

– Ты что думаешь об Указе?
– Нічого дивного, буде референдум, буде в нашої держави Конституція, але не буде нас у парламенті.

– Ты думаешь?

– Не сумніваюся.

– И я подозреваю... Доигрались...

З цими тяжкими думками розійшлися на відпочинок. Наступного ранку, відкриваючи засідання, Олександр Мороз встає і каже:

– Пропоную не покидати цю залу, поки не приймемо Конституцію.

– Правильно, згодні. Приймемо Конституцію в парламенті.

Яксь незвична для цього люду діловитість, одностайність вибухнула, але ... у залі не видно депутатів, які зайняті в уряді і президентських структурах. Ознака сумна – Президент пориває з парламентом...

Депутатами оволодіває тривога. Я поділяю думку тих, хто каже, що то не була тривога за депутатські гроші, привілеї, честь... Може, для когось і так, але стало зрозуміло: ці люди, яким народ видав своє довір'я і мандати до парламенту, не здатні до головної роботи. То ж, що їм там робити?!

За пропозицією Олександра Мороза були створені групи для узгодження п'яти статей, які стали каменем спотикання. Тим часом тривала і «персональна обробка» депутатів. Десь о п'ятій годині ночі комуністи почали відступати. Названі вище статті вже набирають 285-299 голосів. Одногодвох не вистачає до конституційної більшості. З кого би вибрати? Біжимо до телефону, витягуємо з ліжок обранців, які відпочивають (!) у цей час. Нарешті за найсуперечливішу 20-ту статтю (державна символіка) проголосувало 302 депутати на 2 голоси більше необхідного. У залі неймовірні овації, радість і сльози...

До 7-ї ранку 28 червня «домучено» всі суперечливі статті. До залу почали повертатися депутати, що «відпочивали» вночі. Голосування подальших статей вже пішло без ускладнень. Хоча дискусії не припинялися. Особливо відзначився Петро Симоненко...

О 9-й годині до парламенту заходить Президент. За традицією парламентів світу, депутати встають. У нашо-

му – частина комуністів сидить. За лічені хвилини проходимо статті, що залишилися. На голосування ставиться Конституція в цілому. На табло – 315! Боже, ти зробив своє! Зал устав. Люди кидаються один одному в обійми. Очі у бувалих чоловіків зволожені сльозами.

У залі звучить Державний гімн України. Співаємо, звичайно, стоячи, однак, не всі. Не вважали за потрібне встати депутати Симоненко, Пенгалайнен, Масенко, і це тільки ті, котрих я бачу. Значить, попереду чимало баталій в боротьбі за Україну. І це ще один з уроків конституційного процесу, про який наш народ має знати...».

Такою є правда про прийняття Основного Закону України. Ця правда вписана червоною ниткою до всіх навчальних підручників і програм, які вивчають наші учні та студенти. За прийняття Конституції ми повинні бути вдячні всім тим народним депутатам, які, переборовши себе, свої амбіції, довели, що є справжніми синами свого волелюбного народу. Фактично тільки з цього часу Україна стала повноцінною державою.

Стосовно співпраці в парламенті з закарпатськими колегами, згадує Іван Юрійович, то вони завжди підтримували один одного, ніколи не було між ними серйозних непорозумінь. Це стосується і прийняття Конституції. Однак найкращі спогади залишились у нього від спілкування з Орестом Клишунцем та Михайлом Рябцем.

З нагоди другої річниці прийняття Основного Закону Іван Коршунський опублікував статтю «Закон громадської зрілості», у якій висловив деякі свої міркування про подальшу долю та перспективи України. З боєм у серці він писав: «Тяжко спинається на ноги наша Україна. Тому, передусім, що замало у неї синів і дочок – справжніх патріотів. Півтора місяці нова Верховна Рада зайнята кар'єристськими владними розборами, що одержали назву «спікеріада». У той час, коли державу треба витягувати з економічної кризи, багна злочинного безмежжя, людської нужди...»

Що робити? А рецепт, на наш погляд, порівняно простий. Думати про Україну в собі, а не про себе в Україні. Виконувати Основний Закон! Наполегливо, послідовно, відповідально! Прояснювати світлом Конституції усе наше життя, працю владних структур, їхніх служителів. Частіше за-

питувати самих себе: що зробив я для України? Бо це означатиме: що зробив я для себе, для ближніх і дальніх?

Конституція не тільки перелік правил, за якими нам жити. Це й благородна програма, енергійне і чесне здійснення якої забезпечить народу краще життя, а нашій Батьківщині честь і авторитет у світі. Це настане тим швидше, чим завзятіше, відповідальніше виконуватиме цю програму кожен громадянин України».

До цих щирих слів важко що-небудь додати.

ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ РУХУ ОПОРУ В ЗАКАРПАТТІ

Іван Коршинський вносить значний вклад у об'єктивне вивчення і дослідження історії національно-визвольних змагань закарпатських українців 30-50-х років ХХ століття. Його праці відзначаються трунтовністю та неупередженістю. Немаловажне значення має і той факт, що їх автор брав безпосередню участь у подіях, які описує. Отже, в особі І. Коршинського воедино злилися як дослідник, так і правдивий мемуарист.

Він вважав своїм прямим обов'язком згадати про коменданта Карпатської Січі в Буштині Дмитра Маснюка, опублікувавши про нього змістовну статтю. Автор справедливо відзначив, що завдяки буштинській інтелігенції та селянам Михайлу Оросу, братам Гаврилкам, Юрію Грицюку, Василю Корсаку, Юрію Костюку, Івану Лукачу, Івану Паращину, Петру Пийтеру, Петру Прокопу, Івану Руцаку, братам Михайлові і Юрію Форкашам, Василю Цеху та багатьом іншим на виборах до Союзу Карпатської України село майже одногосно проголосувало за представників від Українського Національного Об'єднання. Аналогічні процеси відбувалися по всьому Закарпаттю.

Необхідно відзначити, що І. Коршинський пише про тих активістів руху опору, яких знав особисто, а досліджує ті сторінки історії національно-визвольних змагань, в яких брав безпосередню участь або був очевидцем. Разом із побратимами Іван Коршинський виступив ініціатором вшанування пам'яті та встановлення надмогильного пам'ятника підпільнику Івану Чонці в селі Бедевля. Його виступ на могилі

побратима, який був надзвичайно емоційним, опублікував Іван Андришин у статті «Він недарма життя прожив». «Ми стоїмо перед щойно спорудженим надмогильним пам'ятником Івану Чонці, – сказав І. Коршинський. – Але це не все, що залишилось після нього. Тут зібралися ті, хто пам'ятає Івана старанним студентом, другом, котрий завжди був націленим на допомогу. Завжди робив це непомітно, з милою, властивою лише йому посмішкою, тонким почуттям гумору. Іван належав до нескорених бійців національно-визвольного руху. За це ми, свідки і учасники цієї боротьби, висловлюємо йому щирі вдячність, шану і любов.

Не отримав Іван Чонка за свої відчайдушні, пов'язані з ризиком для життя, дії нагород, не зазнав і слави. Замість того на нього впали неймовірні знущання на важких роботах у таборах Сибіру. Після хрущовської «відлиги» він повернувся додому з підірваним здоров'ям, але незламним духом. Під час останньої нашої зустрічі в Тячівській лікарні Іван виглядав важко хворим, але гордим за свої ідейні переконання. Віра у самостійність України його не покидала. Важко переводячи подих, він відкарбував: «Побачите, друзі, Україна буде вільною і незалежною, вона цього заслуговує!».

Справді, Україна стала незалежною і вільною. Бог їй допоміг! Та Іван Чонка і багато інших побратимів цього не дочекались. На жаль, не зазнав би і сьогодні він тої слави і шани, якої заслужив. Бо боротьба тих, хто не жалів свого життя за незалежність України, недооцінюється і сьогодні. Очевидно, гідно оцінять після того, коли цих борців уже не стане.

А сьогодні ми з вами з надією на краще майбутнє слави-мо незалежну Україну разом з подвигами Івана Чонки і таких, як він, і віримо в те, що він разом з нами радіє навіть такій незалежності, яку маємо. Віримо і в те, що він заслужив на вічне життя, адже Христос сказав: «Немає більшої любові за ту, коли хтось положить душу за друзів своїх». Іван Чонка душу за друзів своїх не пожалів. Всі ми, друзі, побратими Івана, з вдячністю схилиємо голови перед його родиною, перед бедевянами, серед яких народився, ріс, виховувався непохитний борець за волю, краще майбутнє свого народу».

У співавторстві з доктором історичних наук Омеляном Довганичем Іван Коршинський опублікував змістовний нарис

«Засуджений до розстрілу...», присвячений одному з відомих борців за українську ідею Михайлу Оросу, його земляку та сподвижнику у визвольній боротьбі. Простеживши основні етапи життя та діяльності закарпатського підпільника, автори нарису об'єктивно оцінили вклад М. Ороса в боротьбу з тоталітаризмом. Нелегкими були життєві шляхи патріота: Михайлові Оросу суд визначив вищу міру – розстріл із конфіскацією майна. Президія Верховної Ради УРСР відхилила його клопотання про перегляд справи, а Президія Верховної Ради СРСР замінила розстріл на 20 років таборів, які відбував у Норильську Красноярського краю аж до 20 лютого 1960 року. У 1992 р. Михайло Орос був реабілітований, а через два роки його не стало. В одному з листів до Коршинського він писав: «Ми не змогли вивести закарпатську ОУН на галицький рівень. Бракувало досвіду і знання. Але вже той факт, що ми не злякалися жорстоких репресивних режимів, вважаю подвигом. Ми перші в Закарпатті повели боротьбу за незалежну Україну». Архівні документи повністю підтверджують правдивість такої оцінки.

Перу Івана Коршинського належить ґрунтовна аналітична стаття «Залишилися живими одинаки», у якій проаналізована післявоєнна історія національно-визвольного руху на Закарпатті. Великий фактичний матеріал, розшифрування імен підпільників, об'єктивний опис подій – це далеко не всі плюси пошукової роботи І. Коршинського. До речі, архівні матеріали, як правило, мовчать, що пояснюється небажанням патріотів зраджувати своїх побратимів. Працюючи над архівними фондами, мені неодноразово доводилось зустрічатися з невідомими і нерозшифрованими псевдонімами, їх не зуміли розкрити оперативники МДБ. Іван Коршинський розставив чимало крапок над «і».

Із публікації І. Коршинського видно, що Закарпатський провід ОУН був створений наприкінці 1940 р. у селі Великі Лучки Мукачівського району на квартирі Михайла Габовди, а поновив свою роботу в січні 1945 р. в Хусті за ініціативою Дмитра Бандусяка з Ясіня. До його складу увійшли майже всі ті члени, що його створили п'ять років тому: Андрій Цуга з Малого Березного, який очолив тоді провід, Дмитро Бандусяк, заступник голови, Юрій Бандусяк (брат Дмитра), Ми-

хайло Габовда, Михайло Орос із Буштина, Іван Романець із Великого Раківця та інші референти проводу. Новий склад проводу представляли: Д. Бандусяк (Лопата), що був обраний головою проводу і став військовим референтом, М. Габовда (Лоза) – організаційний референт, Ю. Бандусяк (Лис) – референт служби безпеки, М. Орос (Данило) – референт пропаганди, І. Немеш (Береза) – господарський референт. Тут же кожен дістав конкретне завдання. Станічним у Хусті призначили Костянтина Куцина, а в Буштині Юрія Костюка. До роботи, організованої проводом ОУН, були залучені брати Куцини Костянтин, Петро і Лаврентій, Магдаліна Богдан, Ярослав Ващишин та ще дехто з Хуста; крім згаданого М. Ороса, Микола Гаверилко, Юрій Грицюк, Михайло Копинець, Юрій Костюк, Юрій Паши, Юліна Паши та інші з Буштина.

Вищеназваних підпільників, багатьох з яких судили під час ковнерівського процесу 1942 р. в Мукачеві, можна впевнено зарахувати до першого післявоєнного покоління українських патріотів Закарпаття. Тоді ж, в 1945 р., до національно-визвольної боротьби включилася ціла плеяда молодих людей. До них слід зарахувати, крім І. Коршинського, також Івана Андришина, Василя Микиту, Василя Новака, Петра Паращину, Івана Ороса, Василя Форкоша, Петра Костюка, Федора Удичку, Івана Чонку та інших. З них П. Костюк не розконспірований, а Паращинець трагічно загинув. Усі інші в другій половині 40-50-х роках заповнили радянські табори ГУЛАГу.

Особливо високо оцінив Іван Коршинський Федора Удичку та Івана Чонку. На його думку, «всі ці 15-16-річні юнаки швидко оволоділи азами конспіративної роботи. Крім напутніх порад старших, допомогла відповідна виховна література, доставлена підпільно з-за кордону. Поза «трійками» мало хто про кого знав, чого вимагала конспірація». І. Коршинський одним із перших серед дослідників звернув увагу не тільки на роботу ОУН в Закарпатті, але й поділився думками щодо ролі юнацтва ОУН, до якого теж належав: «Основний тягар підпільної роботи лягав на плечі юнаків, бо старші тоді вже були на нелегальному або напівлегальному становищі. А розносити, розвозити наповнені сумки, валізки, шукати конспіративні квартири, розповсюджувати нелегальну літературу молодим у той час було безпечніше. Інколи сту-

дентам щастило протягом ночі доставити потягом із Хуста до Вишкова переповнені валізи (часом не у вагоні, а на його даху), звідти полями, городами перенести їх на штабквартиру до Буштина, поспілкуватися там із підпільниками, повернутися ранішнім потягом знову до Хуста, почитити забруднені одяг і взуття та ще й встигнути на заняття в гімназію».

Це надзвичайно важливі рядки статті Івана Коршинського, безпосереднього учасника цих подій, щодо кращого розуміння причинності та мотивації тодішнього підпільного руху. Висновок напрошується такий: органи безпеки не тільки інспірували й вигадували оунівське підпілля, але й мали з ним справу. По-друге, старші за віком підпільники зуміли підготувати надійну зміну, яка поки що мала можливість діяти напівлегально. Зусилля оунівців та їх прихильників були підпорядковані одній меті: готуватися і вести боротьбу за незалежну Українську державу. Символічними в цьому плані є слова Кирила Куцина: «Мене кличе обов'язок». Вважаймо, що перед нами кредо закарпатських націоналістів другої половини 40-х років.

Коли я готував до друку свою книгу «Назустріч волі» (Ужгород, 2004), присвячену історії визвольних змагань на Закарпатті, ми вирішили опублікувати в додатках до неї епістолярну спадщину Федора Удички (тобто, його листи до Івана Коршинського). Ці матеріали, які раніше ніколи ніде не публікувалися, суттєво доповнили фактичний матеріал і дали можливість краще зрозуміти політичну обстановку 40-х років, загалом національно-визвольну боротьбу закарпатських підпільників проти радянського тоталітаризму. У 2008 р. побачило світ перевидання цієї книги, яке було доповнено новими документами.

Іван Коршинський взяв активну участь у написанні та підготовці до друку найфундаментальніших видань з історії національно-визвольного руху в Закарпатті. Зокрема, до таких видань слід зарахувати ґрунтовну двотомну працю «Реабілітовані історією», членом редколегії якої є Іван Юрійович. Також як член редколегії Іван Коршинський спричинився до появи двотомника «Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії» (2010), «Закар-

патські втікачі в СРСР: через табори ГУЛАГу і Бузулук до рідних Карпат. 1939-1949. Архівні документи і матеріали» (2011), «Закарпатські угорці і німці: інтернування та депортаційні процеси. 1944-1955 рр. Архівні документи і матеріали» (2012), «Колективізація в Закарпатті: політичні та адміністративні заходи примусового впливу на селян. 1944-1955. Збірник архівних документів і матеріалів» (2014), «Посилення політичних репресій проти мешканців Закарпаття на завершальному етапі його радянізації. 1947-1953 рр. Збірник архівних документів і матеріалів» (2016). Ще раніше, у 2005 р., Іван Коршинський видав окремою книгою спогади, листування і архівні матеріали під назвою «Микола Федорович Сулима» з короткою передмовою поета Петра Скуня, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка.

Численні публікації Івана Коршинського про зародження і розвиток національно-визвольного руху в Закарпатті зібрані воедино в двох його книгах «Сторінки життя. Мої гулагівські, лікарські, депутатські та громадські університети у спогадах, роздумах, бувальщинах, листах, публікаціях» (2010) та «Скальпелем і пером. Факти, події, роздуми у дзеркалі преси» (2011). У передньому слові до книги «Сторінки життя» Іван Юрійович акцентував на меті, якої прагнув досягти, видаючи своє творіння: «Не суди її надто суворо, вельмишановний читачу! Все-таки відчуваю, що скальпелем володію краще, як пером. Але думається, прожите й пережите мною особисто і викладене на папері виходить поза суто особисті й родинні рамки і може зацікавити ширше коло краян, як і всіх в Україні та ширшому світі, кому не байдужа доля країни, яка тільки-но почала спинатися на власні державницькі ноги».

Заступник голови фракції Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», народний депутат України Сергій Соболев так відгукнувся на книгу Івана Коршинського: «Дякую Вам за листа, сповненого глибокого патріотизму, за теплі слова на мою адресу. Ознайомився із міркуваннями з приводу державотворчих процесів України І. М. Мешка, які, на мою думку, є надзвичайно цінними в контексті залучення до аналізу досвіду світової практики, зокрема, у галузі оподаткування, банківської системи та державного будівництва (державна служба). Щиро дякую Вам за книгу «Сторінки життя», яка

заслуговує стати в один ряд із підручниками з історії України ХХ століття, адже в ній – Ваше нелегке життя, пройдене через катівні сталінсько-беріївських концтаборів, тісно переплітається з поневіряннями багатьох поколінь українського народу. Ваша мужність, сила волі та патріотизм, які десятиліттями намагалася зламати радянська ідеологічна машина, є наочним взірцем для наслідування сучасною молоддю. Бажаю Вам міцного здоров'я та творчої наснаги на нові літературні звершення».

Вищеназвані книги, які справедливо можна вважати своєрідними енциклопедіями історії національно-визвольних змагань, високо оцінили рецензенти. До речі, ними виступили визначні закарпатські науковці, люди з іменами. Так, заслужений діяч мистецтв України Іван Хланта відзначав, що «автор книги («Сторінки життя» – М. В.) вклав у її створення частку своєї душі, вибудував струнку концепцію із залученням архівних документів, раритетних видань, тогочасних газет, журналів, фотодокументів, осмислив події тієї складної доби і створив розгорнуту всеохоплюючу картину великої патріотичної ваги та пізнавального значення для сучасного читача. Просто дивуєшся молодості й енергії І. Коршинського... він пише просто, ясно і доступно. Тому книга читається легко, захоплює з перших сторінок. Це стиль його душі, індивідуальний і неповторний. Книга є виявом високого рівня художнього мислення автора, дорогоцінним документом нашого народу». На глибоке переконання відомого вченого-фольклориста та літературознавця, яким справедливо визнається Іван Хланта, «Сторінки життя» належать до кращих видань подібної тематики, адже «автор не просто виділяється, а височить на публіцистичному полі «бою» за демократичні цінності, за духовне відродження України. Він утверджує українську національну ідею як син свого народу, як патріот. Саме це й нагадує нам антиукраїнську суть безбатченків, перекинчиків, якими нині перепоვნений політичний простір».

Цілком справедливі й щирі слова.

В іншій своїй рецензії «Відновлені сторінки правди. Осмислення подій складної доби Іваном Коршинським» Іван Хланта підкреслив, на наш погляд, головну ідею «Сторінок життя»:

«Матеріали книги, будучи приводом для роздумів, стверджують істину: щоб вижити і зберегти національну ідентичність, Україна мусить свідомо плекати національний дух, національну пам'ять, історію, шанувати своїх Героїв, честь і гідність Держави і громадянина України». Коли вийшла з друку нова книга Івана Коршинського «Скальпелем і пером», Іван Хланта резонно зауважив: «Важливо відзначити, що автор не уникає сторінок історії, які вимагають толерантного прочитання, не заплющує очі на історичні моменти, які ще й сьогодні витлумачуються неоднозначно, викликають болісне відчуття або й повне неприйняття деякими прошарками суспільства, будучи потрактованими нетрадиційно». Цікавою є думка іншого визначного вченого професора Сергія Федаки: «Багато чого лишилося поза сторінками спогадів. Може, і справді, ще не про все час казати. Але колись таки треба: про три десятиліття на медфаці, про численних колег, атмосферу в університеті у брежневсько-андропівські і горбачовські часи, про буремні дев'яності, про повсякденну парламентську кухню, про останні роки з їхніми розчаруваннями і боротьбою. Будемо чекати». Високу оцінку працям Івана Коршинського також дав відомий закарпатський літературознавець Іван Сенько на сторінках своєї рецензії «У контексті історії». Відомий учений і відроджувач історичної «Просвіти» в Закарпатті професор Павло Федака зарахував книги Івана Коршинського «Сторінки життя» і «Скальпелем і пером» до великих здобутків автора, «в яких викладено усе його подвижницьке життя – від дитинства до останніх років. Вони є своєрідними книгами пам'яті, патріотизму і гуманізму, могутнім виховним засобом та джерелом любові до рідної землі, України, та людей на ній суцих – працюючих, чесних, талановитих». Закономірно, на наш погляд, що за книгу «Сторінки життя» Іван Коршинський у 2010 р. став лауреатом обласної просвітянської премії імені Президента Карпатської України, Героя України о. Августина Волошина.

На завершення цього підрозділу нашої розвідки про Івана Коршинського хотілося б окремо зупинитися ще на одній історичній постаті, про яку він писав. Ця людина справила величезний вплив на формування громадянської позиції нашого героя, теж пережила чимало нелюдських страждань і

поневірянь у таборах ГУЛАГу. Йдеться про одного з кращих друзів Івана Юрійовича, легендарного і найвідомішого українського історика Ярослава Дашкевича, який свої особисті листи до Коршинського неодмінно починав «Дорогий Іване», «Дорогий Івасю», а завершував «Твій Славко».

Свого часу Іван Коршинський написав статтю про Ярослава Дашкевича до одного з періодичних видань, але вона, з незрозумілих причин (а, можливо, навпаки?) не була опублікована. Дозволю собі навести низку фрагментів цієї статті, які, на моє глибоке переконання, дозволяють більше дізнатися про життя і діяльність видатного українського історика. «Йому (Я. Дашкевичу) були органічно притаманні неприхована шляхетність, елегантність, інтелігентність, точність. Він був надзвичайно вимогливим, передовсім до самого себе. Видно не лише гени передали йому славні батьки – вони благородно вплинули і на його виховання, адже батько Роман Іванович – був генерал-хорунжим УНР, а мати – Олена Іванівна (Степанів) – науковцем, чотарем УГА. Саме Ярослав посприяв, аби я познайомився і з його мамою ще в ув'язненні. Від неї я отримав у таборі дуже милого листа, а ближче познайомився з нею вже у Львові, після її повернення з неволі. Передовсім запам'яталося мені гарне її обличчя (визнаної в минулому красуні), ідеальний порядок у помешканні та панування в родинному колі надзвичайно милої, вишуканої української мови».

Для Івана Коршинського Ярослав Дашкевич, перш за все, співтабірник, тому його згадки про «гулагівське життя» є особливо важливими, а для пересічного українця невідомими: «Почав Ярослав Романович (а для нас, близьких з ним, Славко) працювати в таборі фельдшером. До ув'язнення закінчив два курси медичного інституту у Львові, опісля перевівся на філологічний факультет Львівського університету, який закінчив у 1949 році. У таборі влаштувався працювати у нейропсихіатричному відділенні, де швидко оволодів новою спеціальністю, та настільки, що коли завідувача відділенням відправили в інший табір, його призначили на це місце. Невдовзі набув такого авторитету, що йому довірили навіть комісувати психічно хворих, тобто, звільняти їх на волю як невиліковних і таких, що не являють загрози для суспільст-

ва. Завдячуючи тій своїй табірній посаді, доктор Дашкевич «комісував» (врятував від страждань і можливої швидкої смерті) чимало політв'язнів, які й не страждали від психічних розладів (серед них і кілька закарпатців у такий спосіб повернулись з таборів додому). Певна річ, відбувалось все це вже після смерті Сталіна».

Із спогадів Івана Юрійовича випливає, що Ярослава Дашкевича впродовж багатьох років цікавила така яскрава сторінка в історії нашого народу, як виникнення і діяльність незалежної Карпатської України: «У розмовах Ярослав Романович часто порушував питання історії Закарпаття, зокрема Карпатської України, за долю якої уболівав у 1938-1939 роках, будучи студентом львівської гімназії. Та хто міг йому більше розказати про трагічні події молододі держави, ніж брат головного коменданта «Карпатської Січі» Дмитра Климпуша Василь... Саме він перебував разом з нами в горезвісному таборі «Спаськ» Карагандинської області Казахстану, названого Олександром Солженіциним «долиною смерті». Василь Климпуш зміг задовольнити цікавість майбутнього історика. У подальшому Ярослав Романович багато глибоких досліджень присвятить цій проблемі, свідченням цього є одна з останніх його праць про Карпатську Україну, опублікована в журналі «Універсум» (2009. № 3-4) під назвою «Світло з-за Карпат». Тут теплим словом згадав Славко і своїх побратимів із Закарпаття, з якими коротав свій строк у неволі».

Ярослав Дашкевич та Іван Коришинський залишалися друзями і побратимами до останніх днів життя визначного історика. «Відрадно, – писав Іван Юрійович, – що наші взаємини і після таборів залишилися незмінно товариськими, дружніми й теплими. Гріє мене ще й те, що був він головним свідком на нашому з дружиною весіллі. Яюсь під час одного з приїздів Ярослава Романовича на Закарпаття, коли я вже працював хірургом в Ужгороді, ми дозволили собі проїхатися по області, не оминувши й моїх рідних на Тячівщині. Дивувала мене його обізнаність з історією та етнографією нашого краю. Я із захопленням слухав його розповідь про замок у Горянах, неподалік Ужгорода, а особливо, як один із високопоставлених військових чинів чехословацької армії роздобув в архівах Києва план цього замку та його таємних схо-

вищ, і, перебуваючи на військовій службі за часів Чехословацької республіки, вночі на возах вивіз скарби з цих сховищ... Мені було соромно, що і про славну Горянську ротонду з її безцінними фресками XII століття він знав більше, ніж я. Поверталися ми з тої подорожі сповнені незабутніми враженнями, і це нас ще більше зблизило». До речі, листи Ярослава Дашкевича до Івана Коршинського, з якими я мав можливість ознайомитися, є не настільки звичайними листами, як своєрідними фрагментами наукових праць, у яких йдеться про окремі епізоди з історії та культури Закарпаття.

Іван Юрійович, обраний народним депутатом України, проводив титанічну роботу як член Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих. Чого тільки варті для виховання підростаючого покоління його інтерв'ю «Доки патріоти будуть ізгоями суспільства?!» та розлога стаття «Невже ми й досі політв'язні?» У 1998 р., даючи інтерв'ю кореспонденту «Патріота України», Іван Коршинський з боєм у серці констатував: «Особливо боляче за тих людей, разом з якими й мені свого часу довелося страждати ще в сталінських таборах ГУЛАГу. Під час хрущовської «відлиги» у нас їх нараховувалося близько мільйона (а за деякими даними до двох мільйонів). Сьогодні нас залишилося в живих менше тридцять тисяч. Ясно, що із ГУЛАГівців через кілька років нікого не зостанеться. Тож подумаймо над тим, чи справедлива до них наша держава, на вівтар якої вони поклали все своє життя, а від неї, по суті, так нічого й не отримали». Сьогодні 2019-й рік, а якими актуальними залишаються ці слова.

ІВАН КОРШИНСЬКИЙ В ОЦІНЦІ СУЧАСНИКІВ

Про Івана Юрійовича Коршинського написано багато. Особливо велика кількість публікацій побачила світ і знайшла свого читача з приводу славного ювілею відомого вченого, громадсько-політичного діяча і справжнього патріота українського народу. Закономірно, що одними з перших його привітали земляки – Тячівська державна адміністрація, районна рада та громадськість Тячівщини. У районній газеті опублікували привітання з нагоди 90-річчя відомого громадського діяча Івана Юрійовича Коршинського. «Життєвий шлях юві-

ляра, – відзначали автори, – сповнений важких випробувань та вагомих звершень, але головним залишається те, що крізь роки він проніс світоч людяності та мудрості, нескореність духу та віру в краще майбутнє України». До них приєдналися члени Закарпатської крайової організації політв'язнів і репресованих: «Через скельця його затемнених окулярів щедро струменить невідробна радість від зустрічі. Він зацікавлено випитує всі новини, стримано розповідає про своє, щиро переймається українською дійсністю. Він повноцінно живе у свої 90. І знову, як і в молодості, вбачає смисл життя у служінні Богу, Україні й родині». Недаремно один з авторів зауважив: «Його доля подібна до долі тих, хто постраждав від попередньої політичної системи. Але він не зачерствів душею, захоплює своєю м'якістю. В'язниця, як водиться, вбиває в людині все людяне, робить її жорстокою. В Івана Юрійовича все навпаки. Він – один із небагатьох, від кого струменіє любов і добро. Такі люди роблять світ добрішим, чистішим, вони – окраса нашого суспільства!»

Змістовні праці про життєвий шлях і громадсько-політичну діяльність Івана Коршинського опублікував уже раніше згадуваний доктор історичних наук Павло Федака. В окремій брошурі «Дорогою добротворення, правди і любові», присвяченій 90-річчю від дня народження Івана Коршинського, учений детально зупинився на основних віхах життя багатолітнього в'язня концтаборів і Почесного члена крайового товариства «Просвіта». У статті «Мужнє життя і багатогранна активна діяльність», опублікованій у «Календарі “Просвіти” за 2018 рік» Павло Федака констатував: «Наш ювіляр – людина відома і шанована, особистість цікава і показова з багатьох точок зору: морально-етичної, творчої, професійної, громадсько-політичної. Показова тому, що не пливе за течією бурхливого життя, а прямує в назавжди обраному напрямі, тому що не вміє пристосовуватись у житті. Саме наполегливість у досягненні мети, здатність розраховувати тільки на свої сили і вміння, брати відповідальність на себе, давали можливість завжди бути на передньому краї суспільного життя». Цікаві думки про життєпис Івана Коршинського Павло Федака висловив у статті «Життєві борозни добротворця».

Письменник, лауреат Шевченківської премії Мирослав Дочинець на шпальтах газети «Новини Закарпаття» опублікував статтю «Сатанинський експеримент знелюднення людини» про Івана Коршинського. Майстер слова справедливо відзначив, що «І. Коршинського цілком заслужено ставлять в один ряд з іменами людей, що виборювали Україні волю – Чорноволом, Стусом, Горинем, Марченком, Лук'яненком, Дашкевичем, Бадзьом. І писати побіжно про його буремну планиду – невдячна справа. Це ціла книга життя. А може, й навпаки – книга смерті, яка дивним, метафізичним чином обернулася життям. Та ще й яким: від суетності людини, яка бунтує, до сутності людини, яка лікує. Тим більше, що це зримо постає з його книги-сповіді «Сторінки життя».

«Цілитель від Бога, – пише Мирослав Дочинець, – Іван Юрійович завоював любов тисяч вилікуваних, серед яких були й дружини та діти його катів і донощиків, і навіть вони самі. Та лікуючи плоть, захищаючи людське життя, він ніколи не озирався на політичну біографію пацієнта. Драматизм долі, своєї і їх, страшенні істини недалекого минулого відсував подалі. Залишаючи при собі, як і раніше, чисте сумління. Довга, красива і щаслива дорога людини і борець. Адже талант – це передусім уміння створити долю, зауважував Гете. І цей чоловік створив її умілими руками, критичним розумом і палким серцем. Короткий конспект прикметного життєпису хочеться завершити ще коротшим висновком. Воістину безпрецедентний в історії сатанинський експеримент знелюднення людини такі, як Іван Коршинський, подолали утвердженням людського в людині. І приклад їх жертвовного служіння має повсякчас нагадувати нам: це протиборство триває».

Відомий закарпатський журналіст Василь Ільницький звернув увагу на діяльності Івана Коршинського як голови Закарпатської крайової організації товариства політв'язнів та репресованих. У статті «Нескорений. Хірург, педагог, науковець-новатор Іван Коршинський проти... тоталітарної машини» В. Ільницький підсумував: «Він довів до завершення започатковану спільно з побратимами справу по вшануванню пам'яті загиблих патріотів та невинно постраждалих краян, пройшов крізь митарства бюрократії незалежної держави, за створення якої мало не поплатився життям, і не без

боротьби з нинішньою владою домігся встановлення в Ужгороді пам'ятника жертвам політичних репресій... Упродовж останніх років І. Коршинський видав дві чудово написані книжки спогадів, котрі містять розповіді не лише про власні життєві дороги, а й про товаришів по підпіллю, ув'язненню, навчанню, колег по роботі, науці, парламенту. Його книжки – це правда, особисто пережита історія в особах про учасників визвольного руху Закарпаття 1940-1950-х років, а табірні мемуари – моральний вирок тій політичній системі, з тенет якої Україна не вирвалася й по сьогодні».

В іншій своїй статті «Іван Коршинський: шлях крізь вогонь, воду і мідні труби довжиною в життя» Василь Льницький констатував: «Його особиста доля – це два протилежні полюси, які на повну випробовували його пекучим вогнем ув'язнення, крижаною водою упередженості до екс-табірника і мідними трубами заслуженого визнання. Він пережив знуцання і приниження тоталітарної системи, випробування несправедливістю, зрадою, голодом і холодом, його не надломилі популярність і слава, не звабили вір-спокуси депутата Верховної Ради. Перечитуючи його життєписні книги, розумієш, що інакшим бути він просто не міг...». Щось подібне зафіксував на шпальтах газети «Голос України» інший відомий закарпатський журналіст Василь Нитка: «Іван Коршинський – незаперечний моральний авторитет, з когорта інтелігентів-закарпатців старшого покоління, котрі й досі активно впливають на суспільні процеси, бо таке їхнє кредо патріотів, бо, живучи на своїй рідній землі, але за іноземних режимів, усі сили віддавали за те, аби Україна постала як незалежна соборна держава».

Щирі рядки написала про Івана Коршинського літературознавець Наталія Ребрик: «Українська справа була і залишається сенсом життя Івана Юрійовича Коршинського: що б не робив – чи вчився в університеті, чи працював лікарем, чи захищав інтереси виборців у Верховній Раді; де б не був – чи в Буштині, чи в Ужгороді, чи у тюрмах і таборах ГУЛАГу; з ким не звела б його доля – чи зі слідчими Аксьоновим або Гавриловим, чи з професорами Колесниковим або Фединцем, чи з Миколою Жулинським або Іваном Мироном, – Бог і Україна для нього були понад усе, їм віддавав свої стремління і

знання, для них – його здобутки й перемоги. Україна для Коршинського – це щоденна наполеглива жертвенна праця на користь конкретного «малого» українця; це допомога – як людини, як лікаря, як народного обранця – тим, хто її потребує; це збереження й увіковічення пам'яті про тих, хто пройшов складний шлях до Української Незалежності; це вічні випробування Любов'ю, Вірністю, Чесністю, Славою, Владою; це постійний звіт перед собою, людьми, державою і Богом...». Щирі привітання з нагоди 90-річчя від дня народження висловив відомий закарпатський лікар і вчений В. Калій: «Тепер Ти, вельмишановний друже, зійшов на сонячну вершину наших Карпат, з якої видно величну красу рідної землі, її людей-трудолюбів. І звідти бачиш велич краси, яку створив наш Господь Бог і дякуєш Йому за ласку Його, за красиві гідні роки, за Його заступництво і допомогу». Переконаний, що до цих висловлювань приєднуються тисячі закарпатців різних поколінь, які бачать в Іванові Коршинському непересічну особистість, визначного і чуйного лікаря, визначного громадсько-політичного діяча і патріота України та Закарпаття.

Микола ВЕГЕШ,
доктор історичних наук, професор